

Joanna Podgórska-Czopek

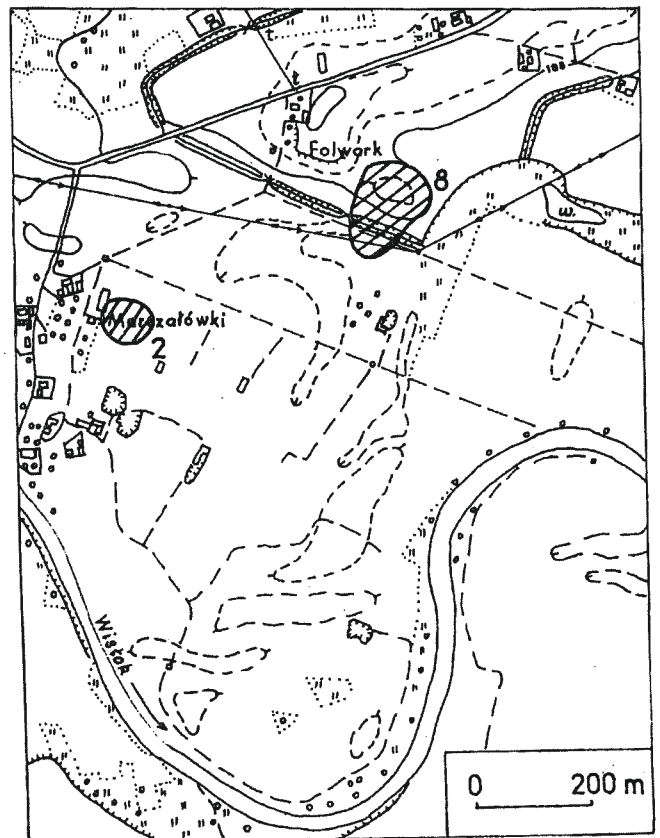
Sprawozdanie z badań wykopaliskowych na osadach kultury przeworskiej w Białobrzegach, stanowisko 8 i Budach Łańcuckich, stanowisko 5, woj, Rzeszów (badania 1984)

W 1984 roku przeprowadzono z ramienia Muzeum Okręgowego w Rzeszowie wstępne badania wykopaliskowe na dwóch stanowiskach (osadach) kultury przeworskiej, położonych w Dolinie Wisłoka. Ich celem było wstępne rozpoznanie stratygrafii zagrożonych zniszczeniem stanowisk oraz zebranie większych serii materiałów zabytkowych, uzupełniających materiał powierzchniowy. Na mocno zniszczonym już stanowisku 5 w Budach Łańcuckich chodziło także o przeprowadzenie doraźnych prac zabezpieczających.

Białobrzegi, stanowisko 8.

Stanowisko 8 w Białobrzegach, gm. loco, położone jest na niewielkim wyniesieniu we wschodniej części wsi, około 300 m na SE od folwarku, na terasie nadzalewowej (odległość do obecnego koryta rzeki wynosi 400 m). Zajmuje ono rozległe plateau ostro wyniesione ponad terasę zalewową (starorzecze - por. ryc. 1). Stanowisko zostało odkryte jesienią 1982 roku podczas badań AZP¹. Z powierzchni około 2,5 ha zebrano wówczas ceramikę kultury trzcinieckiej, grupy tarnobrzesckiej i kultury przeworskiej. Ilościowo zdecydowanie dominowała ceramika tej ostatniej (tabl. I, 9, 10, 17, 18), przy czym określono jej chronologię na późny okres wpływów rzymskich.

Latem 1984 roku przystąpiono do prac wykopaliskowych. W oparciu o magistralę E-W wytyczono dwa sondáže (nr 1 i 2) o wymiarach 1 x 5 m. Nie stwierdzono w nich żadnych obiektów nieruchomych. Materiał zabytkowy sondażu 1 stanowiły bryłki żużla, drobne odłupki krzemienne oraz nieliczne fragmenty ceramiki kultury przeworskiej. Sondaż 2 dostarczył większej ilości materiału, głównie

Ryc. 1. Białobrzegi, woj. Rzeszów, stanowisko 8, mapa sytuacyjna (na mapie zaznaczono także stanowisko 2, na którym znaleziono również ceramikę kultury przeworskiej).

ceramiki (tabl. I, 1, 5, 6, 11). Na uwagę zasługują: fragmenty dużego naczynia zasobowego zdobionego falistą linią rytą (tabl. I, 3) oraz fragment górnej części naczynia z krawędzią zdobioną ukośnymi nacięciami (tabl. I, 8). W sondażach 1 i 2 zdjęto po

pięć warstw mechanicznych, osiągając całość na głębokości 0,7 m. W kolejnym wykopie sondażowym (nr 3) o wymiarach 10 x 1 m, wytyczonym na przedłużeniu sondażu 2 w kierunku W, odkryto znaczną ilość ceramiki naczyniowej, głównie brunatnej (tabl. I, 12, 14) oraz fragment dna naczynia o czernionych, gładkich powierzchniach (tabl. I, 13), fragment dwustożkowego przęślika glinianego (tabl. I, 4), niewielki fragment drutu brązowego (tabl. I, 7) oraz fragment silnie skorodowanego, żelaznego noża (tabl. I, 16).

W części zachodniej sondażu na głębokości 0,6 m uchwycono fragment obiektu. W celu zbadania obiektu w całości poszerzono sondaż 3 o wykop 1 o wymiarach 2 x 3 m. Po zdjęciu czterech warstw mechanicznych, które zawierały drobne fragmenty ceramiki, fragmenty ciężarków glinianych i bryłki żużla, odsłonięto pozostałą część obiektu, oznaczonego numerem 1. W rzucie poziomym miał on kształt woidalny o wymiarach 2 x 1,5 m. Nieckowate w przekroju wypełnisko osiągnęło średnią miąższość około 0,3 m. W części N obiektu wystąpiło niewielkie skupisko polepy i litej gliny. Jego spąg stanowiła warstwa polepy o miąższości 0,1 m. Materiał zabytkowy z obiektu stanowiły liczne fragmenty ciężarków glinianych, z których tylko jeden zachowany był w całości (tabl. I, 2)² oraz ceramika, wśród której na uwagę zasługuje fragment naczynia typu Krausengefässe (tabl. I, 19) o brunatnoszarych powierzchniach ze śladami toczenia lub obtaczania.

Powierzchnia przebadana w 1984 roku wynosi 26 m². Materiał zabytkowy prawie w całości przypisać należy kulturze przeworskiej z późnego okresu wpływów rzymskich. W objętej badaniami części stanowiska stwierdzono prostą stratygrafię - pod humusem zalegała jednolita („przeworska”) warstwa kulturowa, dość wyraźnie oddzielająca się od piaszczystego calca. Badania na tym stanowisku będą kontynuowane.

Budy Łańcuckie, stanowisko 8.

Stanowisko 5 w Budach Łańcuckich, gm, Białobrzegi położone jest na piaszczystej wydmie, znajdującej się na terasie nadzalewowej Wisłoka (w odległości 1 km od jego obecnego koryta). Stanowisko zostało odkryte w 1982 roku i już wówczas było poważnie zniszczone przez wybieranie piasku. W pozostałej części wydmy widoczna była w wybrzysku ciemna warstwa kulturowa³. Wiosną 1984 roku dokonano weryfikacji stanowiska w czasie badań AZP⁴.

Stacjonarne badania rozpoczęto od oczyszczenia zniszczonego profilu piaskowni i wyrysowania warstwy kulturowej. Stwierdzono tu następujący układ warstw: I - humus, II - warstwa nadkładu czystego piasku (około 0,2 m), III - warstwa piasku i ciemnej

gleby w układzie plamistym, z nielicznym materiałem zabytkowym, IV - ciemna warstwa gleby piaszczystej - właściwa warstwa kulturowa z materiałem zabytkowym, V - piasek calcowy. Stratygrafia taka została przyjęta dla całości stanowiska (potwierdziły ją badania wykopaliskowe). Badaniami wykopaliskowymi objęto powierzchnię 52,5 m².

Eksplorację prowadzono warstwami naturalnymi. Odkryto i wyeksplorowano 7 obiektów trudnych do interpretacji (małe wymiary, niewielkie zagłębienie w całość). Materiał ruchomy z warstwy kulturowej i obiektów wystąpił nielicznie w postaci fragmentów ceramiki i polepy. Na uwagę zasługują: fragment wazy czernionej, gładkiej (ryc. 3, a), fragment oselki (ryc. 3, b), naczynie miniaturowe (ryc. 3, i) oraz fragmenty naczyń garnkowatych (ryc. 3, c-e, j). Z zabytków metalowych wymienić trzeba skorodowany przedmiot żelazny (ryc. 3, g) oraz znalezione luźno na terenie zniszczonym okucie (?) z blachy żelaznej (ryc. 3, h) i silnie skorodowany fragment fibuli (ryc. 3, f).

Cały materiał reprezentuje kulturę przeworską. Bliższe sprecyzowanie chronologii na obecnym etapie badań jest rzeczą trudną (mała liczba materiałów o jednoznacznie określających je cechach). Fragmenty czernionej wazy oraz niewielki procent ceramiki toczony na kole mogą sugerować datowanie osady na wczesne fazy późnego okresu wpływów rzymskich. Jest wielce prawdopodobne, że osada ta istniała w okresie użytkowania cmentarzyska znanego z tej miejscowości⁵, oddalonego o około 1,5 km.

Badaniami w 1984 roku objęto prawie cały, dostępny do badań teren stanowiska 5 w Budach Łańcuckich. Pozostała jego część pokryta jest gęstym lasem, co z jednej strony utrudnia rozpoznanie obiektu, z drugiej zaś zabezpiecza go przed dalszym zniszczeniem. W chwili obecnej nie przewiduje się kontynuacji wykopalisk.

Materiały i dokumentację z badań na stanowiskach nr 8 w Białobrzegach i 5 Budach Łańcuckich złożono w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

Przypisy

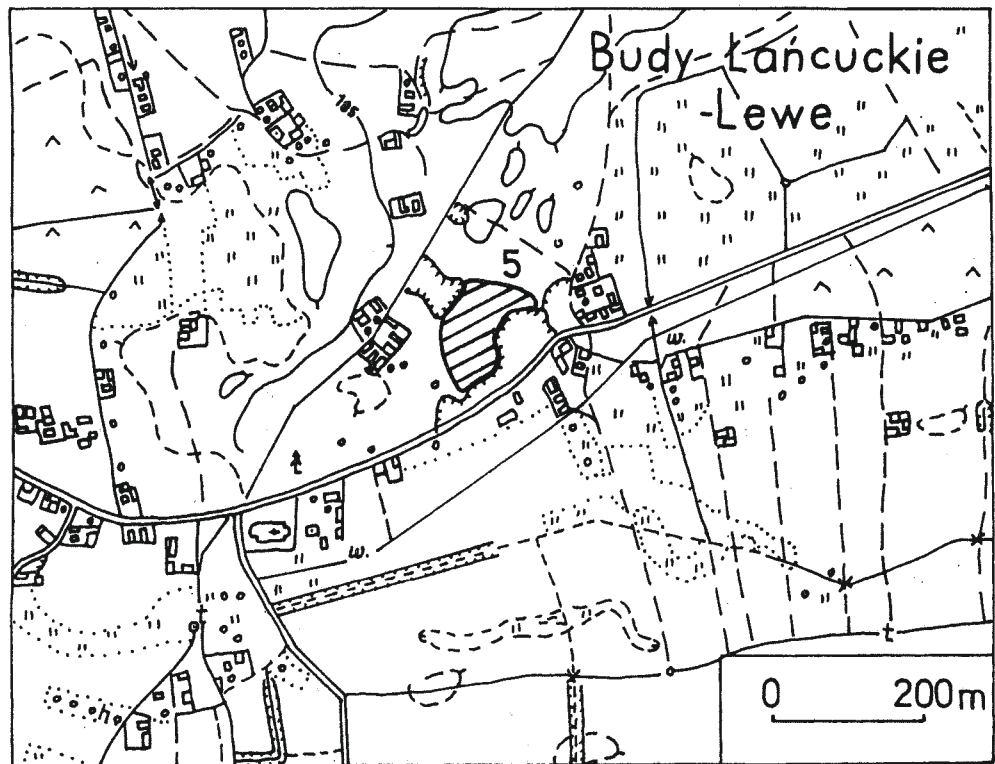
¹ Badania prowadził S. Czopek.

² Najbliższe analogie do tych ciężarków pochodzą z osady w Grodzisku Dolnym, stanowisko 3, gdzie wystąpiły one dość licznie (materiał nieopublikowany, zbiory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, nr inwentarza 1070-1101 MRP).

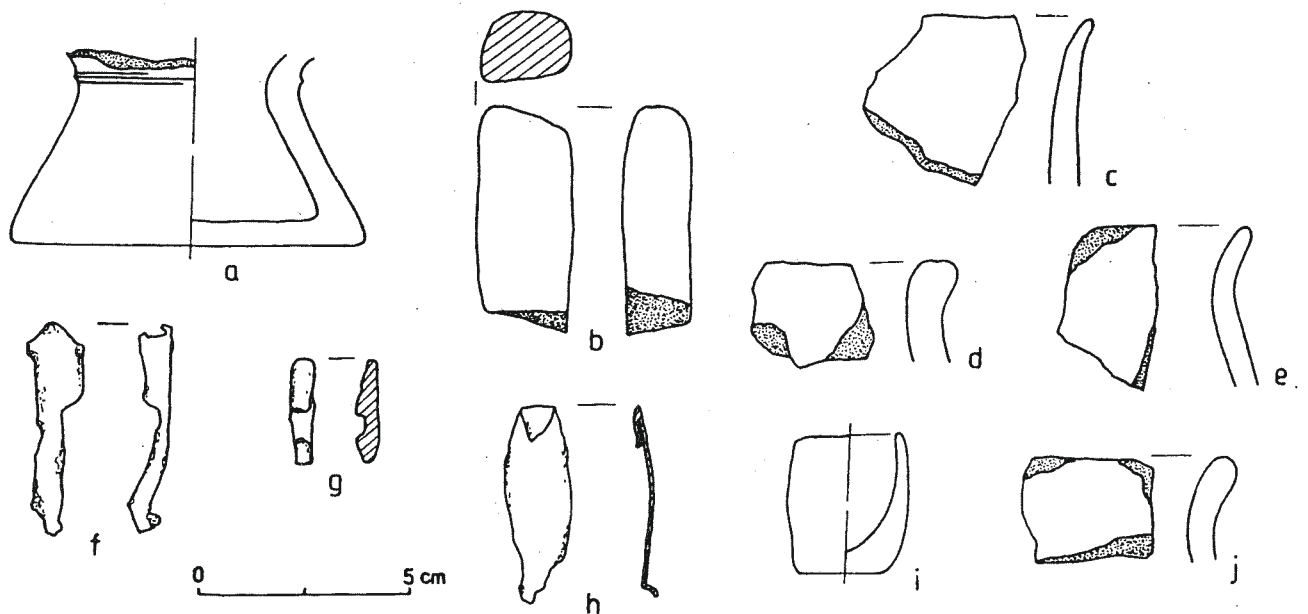
³ Stanowisko objęto wówczas orzeczeniem konserwatorskim, co zapobiegło jego dalszemu niszczeniu.

⁴ Badania autorki i S. Czopka.

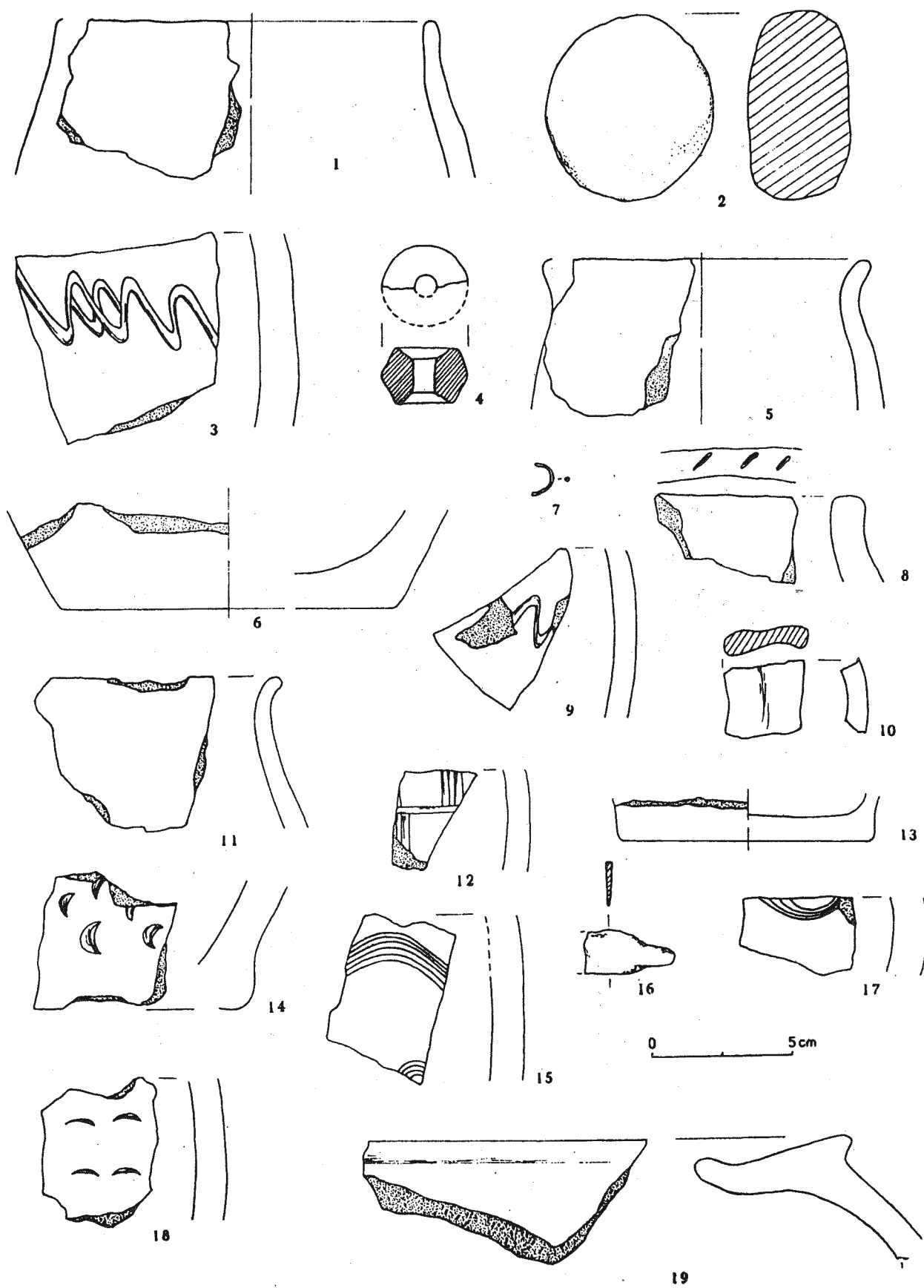
⁵ K. O s i ń s k i, *Wykopisko w Budach Łańcuckich*, „Rocznik Przemyski”, *Przemysł*, 1923, t. III, d. 1-32; cmentarzysko to można datować na fazę C1 okresu wpływów rzymskich.

Ryc. 2. Budy Łańcuckie , woj. Rzeszów, stanowisko 5, mapa sytuacyjna.

Ryc. Budy Łańcuckie, woj. Rzeszów, stanowisko 5. Wybór materiałów z warstwy kulturowej i obiektów (a-e, g i-j) oraz zniszczonej części stanowiska (f, h)

TABL. I. Białobrzegi, woj. Rzeszów, stanowisko 8. Wybór materiałów z powierzchni stanowiska (9-10, 17-18) oraz warstwy kulturowej (1, 3-8, 11-16) i obiektu 1 (2,19)

Bericht über die Ausgrabungsarbeiten in den Siedlungen der Przeworsk-Kultur in Białobrzegi, Fundstelle 8 und in Budy Łańcuckie, Fundstelle 5, Wojewodschaft Rzeszów

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Arbeit behandelt die wichtigsten Ergebnisse der im Jahre 1984 in den Siedlungen der Przeworsk-Kultur, in Białobrzegi, Fundstelle 8 und in Budy Łańcuckie, Fundstelle 5, Gmde. Białobrzegi, Wojewodschaft Rzeszów durchgeführten Ausgrabungsarbeiten. Es waren die Vorarbeiten von Erkennungscharakter und, im Falle der Fundstelle 5 in Budy Łańcuckie, überdies auch Rettungsarbeiten (die Fundstelle war, durch den Sandabbau ziemlich zerstört).

Die Fundstelle 8 in Białobrzegi liegt auf einem scharf über die überschwemmbarere Terrasse des Wisłok hervorragenden Plateau. Die untersuchte Fläche beträgt 26 m². Man stiess auf ein Objekt (oval, mit muldenförmigem Profil, 2x1,5 m gross, 0,3 m unter dem Fundboden gelegen). Das Fundmaterial des Objekts und einheitlicher Kulturschicht ist unter chronologischer und kultureller Hinsicht kompakt - die Przeworsk-Kultur aus der späten Zeit der römischen Einflüsse. Zu beachten wären: tönernes

Spinnwirtelfragment, kugelförmige Tongewichte, eisernes Messerfragment, sowie handgemachte und scheibengedrehte Keramik (ein Gefässfragment des Typs Krausengefässe). Es wird die Fortsetzung der Forschungen vorgesehen.

Die Fundstelle 5 in Budy Łańcuckie liegt in einer hohen, sandigen Düne in der Wisłok-Terrasse, am linken Wisłok-Ufer. Der grösste Teil der Fundstelle ist heute dicht bewaldet. Untersucht wurde die unbewaldete Fläche von 52,5 m². Es lassen sich gewisse Spuren einer Przeworsk-Kultur-Siedlung nachweisen, die in die frühe Phase der Spätromischen Zeit zu datieren ist. Es wurden 7 schwer interpretierbare Objekte lokalisiert. Unter beweglichen Gegenständen wären: Schleifsteinfragment, Miniaturgefäss, Fragmente einer geschwärzten Vase, sowie Eisenfibel- und Beschlagfragment in Form von Einzelfunden. Die Fortsetzung der Forschungen wird nicht vorgesehen (bewaldetes Gebiet schützt vor Zerstörung).